

TÖRTÉNELMI- IRODALMI SÉTA SZENTENDRÉN

**AZ 1848/49-ES FORRADALOM
ÉS SZABADSÁGHARC HŐSEIRE
EMLÉKEZÜNK**

A sétát összeállította:

Szarvas Rita

magyar-történelem szakos mesterpedagógus.

Kedves Szentendreiek, Kedves Érdeklődők!

Sétára hívjuk Önöket, fedezzék fel városunkat úgy, hogy közösen emlékezzünk az 1848/49-es forradalom és szabadságharc hőseire.

Kérjük, tartsák be az aktuális járványügyi szabályozást: Szentendrén a közterületeken mindenhol kötelező a maszkhasználat!

Az utcaelnevezés tiszteletadás. Azok kapnak ilyen rangot, akik sokat tettek a közös-ségünkért, nemzetünkért. Ezúttal azokra a szentendrei utcákra és terekre szeretnénk elkalauzolni Önöket, amelyeket 1848-as írókról, költőkről, katonákról és közéleti személyiségekről neveztek el. Akik hősök voltak a szó klasszikus értelmében, vitathatatlanul. Most azonban úgy szeretnénk megmutatni őket, amilyenek a hétköznapjaikban voltak, felvillantani azt, hogyan éltek, szerettek, fáradtak és keseregtek.





A TÖRTÉNELMI-IRODALMI SÉTA ÚTVONALA

1. Kossuth Lajos utca
2. Petőfi Sándor utca
3. Jókai Mór utca
4. Batthyány utca
5. Jakov Ignatovity utca
6. Templomtér, Petőfi-szobor
7. Arany János utca
8. Szerb temető, Popovics Iván sírja (Martinovics utca)
9. Rab Ráby tér
10. Ábrányi Emil utca
11. Sztaravodai úti köztemető, Petzelt József sírja
12. Vasvári Pál utca
13. Deák Ferenc utca
14. Széchenyi István tér
15. Damjanich utca
16. Klapka utca
17. Török Ignác utca
18. Kőhegyi Petőfi-pihenő
19. Irányi Dániel utca (Pannóniatelep)

JAVASOLT ÚTVONALUNK A TELJES TÖRTÉNELMI SÉTÁHOZ

Kossuth Lajos utca – Petőfi Sándor utca – Dunakorzó - Jókai Mór utca – Dunakorzó - Batthyány utca – Dumtsa Jenő utca – Jakov Ignatovity utca – Péter-Pál utca – Török köz – Fő tér – Templomdomb, Petőfi-szobor – Várdomb utca – Pátriárka utca – AranyJános utca – Vörösmarty utca – Fulco deák utca – Áprilij Lajos tér – Martinovics utca, Szerb temető, Popovics Iván sírja – Rab Ráby tér – Bartók Béla utca – Angyal utca – Ábrányi Emil utca – Dézsma utca – Daru piac – Hold utca – Sztaravodai úti köztemető, Petzelt József sírja – vissza a Sztaravodai úton – Vasvári Pál utca – Deák Ferenc utca – Vasvári Pál szobra – Deák Ferenc utca – Templom utca – Szentlászlói út – Eötvös utca – Kovács László utca – János utca – Kálvária út – Fehérvíz utca – Széchenyi István tér – Radnóti Miklós út – Damjanich utca – Kálvária úton tovább – Klapka utca – Török Ignác utca – Kálvária út végén a körforgalomtól (aki még bírja), túra a Kőhegy felé – Kőhegyi Petőfi-pihenő. A Pannónia-telep Irányi Dániel utcáját a távolság miatt már nem kapcsoltuk a túrához, de egy másik séta keretében ezt az utcát is érdemes felkeresni a tiszteletére, hiszen ő is tevékeny szerepet játszott a március 15-i eseményekben.

A túrát más útvonalon, részletekben, vagy akár otthonról, „fejben” is végig lehet járni, a cél, hogy az ünnep ünnep maradjon, hogy emlékezzünk a 173 évvel ezelőtti tavaszra, a márciusi ifjakra.



KOSSUTH LAJOS UTCA

Kossuth Lajos kormányzó, politikus, a Batthyány-kormány pénzügyminisztere, a Honvédelmi Bizottmány elnöke, Magyarország kormányzó-elnöke (Monok, 1802. szeptember 19. – Torino, 1894. március 20.)

Szép hosszú életet élt, egy századot fogott át a pályája. „Sem rang, sem vagyon nem segítette az előrelépésben, (...) Többnyire első eminensként szerzett alapos műveltséget a sátoraljaújhelyi piaristáknál, az eperjesi evangélikus kollégiumban, majd jogi szakismereteket a sárospataki református főiskolán. (...) Alig volt huszonegy éves, amikor (...) frissen szerzett ügyvédi oklevelével visszatért Zemplénbe, (...) támasza lett szeretve tisztelt szüleinek és négy hűgának.” 1828-ban írja: „*midőn politikai helyheztetésünknek részint valódi, részint képzelt sérelmei felől örökösen panaszkodni meg nem szűnünk, az önhatalmunkban álló javításoknak behozásán, gazdasági sérelmeinknek önmaguktól való orvoslásán (...) közös egyetértő erővel nem törekszünk*” – addig nem változik a világ. Ebben a szellemben cselekedett, és lett előbb a reformkor liberálisainak egyik vezéralakja, majd a forradalom és szabadságharc első számú vezetője, aki negyvenhét évesen – Magyarország kormányzó elnökeként – jutott fel a csúcsra. Ezután még 53 évet élt, ám hazája földjére életében már nem léphetett. Európa nyugati felén, az Egyesült Államokban tisztelték, megbecsülték, meghallgatták a kiváló angol nyelven előadott szónoklatait, de csak haló porait hozhatták haza, és kapott néhány év múlva a Nemzeti Sírkertben mindenkiénél nagyobb mauzóleumot. A száműzetésben élő „turini (torinói) remete” tudta, hogy az ő életében nem valósulhat meg a független és a többi európai állammal egyenjogú Magyarország álma, de magatartásával irányt mutatott: „*a haza örök, s nem csak az iránt tartozunk kötelességgel, amely van, hanem az iránt is, amely lehet, s lesz.*”

(Forrás: Nagy képes millenniumi arcképcsarnok 1999 Rubicon-Aquila-Könyvek)

PETŐFI SÁNDOR UTCA

Petőfi Sándor költő, színész

(született Petrovics Sándor, Kiskőrös, 1823. január 1. – Fehéregyháza körül, 1849. július 31.)

Mindent megkapott az élettől: tehetséget, szerelmet, apaságot és sorsot. „*Petőfi mindenkit maga mögé utasít. Ő a legkisebb közös többszörös és a legnagyobb közös osztó. Ráépül a beszédünk, mindenki ezt kapja, aki beleszédül ebbe a kultúrába, ő a hitünk ebben a nemzetben, ő a kokárdánk. (...) Kell mankó, kell mártír, kell istenivé dagasztott zsenialitás, hogy ne roppanjon meg a derekunk. (...) s kell nekünk ez a széllébeélt világfi, akit annak tekinthetünk, akinek akarunk. Meghalt Segesvárnál (...) olyan életkorban, mint Kurt Cobain, Jim Morrison, Jimi Hendrix. Janis Joplin. (...)*

Nincs meg a teteme, a mai napig kutakodnak utána, egygé vált Attila koporsójával. (...) Ő az egyetlen magyar alkotó, aki a világirodalomba bele tudott szólni. Nietzsche diákként hat versét zenésíti meg, mindenki ismeri a nevét Carlyle-től Heinéig, Victor Hugo a nagy európaiakat felsoroló versében őt is megemlíti. (...) Mert hol is van ma már a világ számára Byron, Béranger, akiről a kor embere úgy gondolkodott, hogy száz méterről is zseniszagot áraszt. (...) Az él tovább, ami közelebb áll az ember mindenkori önismeretéhez, az élethez, amelyről minden művészet beszélni akar.”

(Háy János: *Kik vagytok ti? Kötelező magyar irodalom*

Európa Könyvkiadó, Budapest 2019)

JÓKAI MÓR UTCA

Jókai Mór regényíró, a „nagy magyar mesemondó”, országgyűlési képviselő, főrendiházi tag (született Ásvai Jókay Móric, Komárom, 1825. február 18. – Budapest, Erzsébetváros, 1904. május 5.)

Jókai a Magyar Tudományos Akadémia igazgató-tanácsának tagja, a Szent István-rend lovagja, a Kisfaludy Társaság tagja, 1876-tól 1903-ig a Petőfi Társaság elnöke, a Dugonics Társaság tiszteletbeli tagja volt.

Jókai, a nagy kedvenc egy századon keresztül a legnépszerűbb, legolvasottabb magyar írónak számított. Írói jubileumára már száz kötetet mondhatott a magáénak. A rossz nyelvek szerint mindezt elsősorban feleségének, az ambiciózus s rendkívül tehetséges színésznőnek, Laborfalvi Rózának köszönhetette, aki állítólag kulcsra zárta addig a szobáját, amíg meg nem írta a megfelelő napi adagot. Jókai nagy, nefelejcskék szemével rögtön belopta magát az emberek szívébe, bár ügyvédi oklevelet szerzett, nem volt szüksége rá, meg tudott élni az írásművészetéből. Az irodalmi életben betöltött szerepe mellett politizált, országgyűlési képviselő volt, és Tisza Kálmán tarokk-partnerének számított.

„*Sírni fogtok ti is, kik e sorokat olvasandjátok, mint én sírtam, midőn azokat leírák. Boldogok lesztek, ha azt fogjátok hinni, mind e keserű, nem megtörtént dolog, csak egy költő elmeszüleménye, ki lázas álmainak szörnyképeit kedvetlen óráiban le szokta írni. (...) Vajha ne láttam volna a helyeket mikről szólni fogok, vajha ne ismertem volna azok lakóit soha.*” – szól az első novelláskötetében, amely Csataképek... címmel jelent meg, és a szabadságharc csatáit mutatta be, egy vereséget szenvedett nép vigasztalásául. Erzsébet királyné is az olvasói közé tartozott. A *Kőszívű ember fiai* 1869-ben jelent meg, a forradalmat és a szabadságharcot dicsőítő olvasmányok egyike, a hazaszeretnek, a hazafiúi elkötelezettségnek példáit mutatja be a három testvér történetében. Jókai regényeinek mindig van valóságalapja. A regény befejezésében, amikor a legkisebb fiú, Jenő feláldozza magát a testvééréért, Irányi Dániel bátyjának tettét örökíti meg, aki az öccsét akarta így megmenteni.

BATTHYÁNY UTCA

Gróf németújvári **Batthyány Lajos Ferenc József** államférfi, Magyarország első alkotmányos miniszterelnöke. Vértanú.

(Pozsony, 1807. február 10. – Pest, 1849. október 6.)

Rövid életutat mondhat magáénak – mindössze negyvenkét éves volt – amikor kivégezték. Első magyar miniszterelnökként dicsőséges pályát futott be, bár a 1848 hősei közül általában róla tudunk a legkevesebbet. Gyerekkorában nélkülözte a szülői szeretetet, „víg özvegy” édesanyjával évekig hadakozott az örökségéért. Német nyelven iskolázott (katonaiskolát és jogakadémiát végzett) fiatalemberként az apjától örökölt birtokokon kezdett el gazdálkodni. Korszerű gazdaságot valósított meg – cukorgyárat, svájci tehenészetet alapított, selyemhernyót tenyésztett – és a tapasztalatai szerint „kevés ésszel és nagy elbizakodottsággal” irányító birodalmi intézmények működése állította őt az ellenzéki oldalra. Viszonylag későn, csak 1839-ben kapcsolódott be az országgyűlés munkájába, Pozsonyba érve, kaszinót szervezett, a szólásszabadságról szónokolt. Sikerrel gyűjtötte maga köré a fiatal ellenzéki mágnásokat, és a korabeli rendőrségi jelentés szerint: „az egész főnemesség között talán leginkább Batthyány Lajos gróf hódol leginkább a demokratikus-liberális alapelveknek”. 1847-ben az ellenzék párttá szerveződésében jelentős szerepet vitt, miniszterelnöki kinevezése után haladéktalanul munkához látott, és néhány napon belül megszervezte – a legjobbakból – Széchenyit, Deákot, Klauzált megnyerve egy-egy minisztériumnak. Ebből a rendkívüli időszakból származik a róla szóló jellemzés, Pálffy János visszaemlékezésében: „Itt tanultam ismerni a rendkívüli férfiu fékezhetetlen, arisztokratikus, de nemes büszkeségét, amely sohasem fajult kevélységgé, sohasem aljasult göggé, itt tanultam ismerni és bámulni annyival inkább, mert alapos tanulmány és ismeretek nem szolgálták előkészítésül, azon kitűnő észtehetséget, tisztán észlelő és kombináló be- és előrelátást, mellyel ő bírt”. 1848 decemberében pedig vállalta a személyes kockázatot a Windischgrätzhez járuló békeküldöttségi szerepben. Bebörtönözték és egy konstruált perben kötél általi halálra ítélték. Ezt a megszegyenítést el akarta elkerülni, és a felesége, Zichy Antónia által becsempészett törrel öngyilkosságot kísérelt meg. A nyaksebére tekintettel változtatták meg az ítéletet golyó általi halálra. Úgy halt meg, ahogyan élt, következetesen kitartva a maga sorsválasztásában.

(Forrás: Nagy képes millenniumi arcképcsarnok 1999 Rubicon-Aquila-Könyvek)

JAKOV IGNATOVITY UTCA

Jakov Ignjatović magyarországi szerb író (Szentendre, 1822. december 8. – Újvidék, 1889. július 5.)

Neve többféle átíratban szerepel: Ignjátovity, Ignjatovics, Ignatovity (szentendrei utcanévünk ezt a változatot viseli), Ignjatovity, Ignjatović – a nyelvészek többnyire az utóbbi forma használatát ajánlják, mert a szerb nyelvnek cirill és latin írásmódja egyaránt létezik.

Tiszteletére szülőházán emléktáblát helyeztek el 1948-ban, az író születésének 155. évfordulóján. A kétnyelvű emléktábla a szerb realista irodalom atyjára, a szerbek Jókaijára emlékeztet. 1977-ben a szülőház melletti kis téren helyezték el az író portrészobrát, Janzer Frigyes alkotását. A magyar nemzetiségek – románok szerbek, szlovákok, horvátok – nem csatlakoztak a magyar forradalomhoz, sőt, Jellasics horvát bán volt az első, aki támadást intézett a forradalom ellen. Mégis voltak olyanok, és ezek közé tartozik Jakov Ignjatovity is, akik nemcsak a pillanatnyi helyzetet mérték föl, hanem távlatokban gondolkodtak, és érzékelték a kormány tagjainak törekvését a nemzetiségekkel való megegyezésre. Ezért állt a forradalom mellé. Regényeiben – amellyel megteremtette a szerb elbeszélő prózát – megemlékezik a magyarországi eseményekről.

„Elérkeztek Vácra, Pest fölé, a Duna balpartjára, s kivetették onnan Debutov herceget. De nem tudtak előrehaladni, hamarosan ott volt Paskijevics a magyar seregnél háromszor erősebb derékhaddal. Görgei úgy tett, mintha döntő ütközetbe bocsátkoznék s mintha hosszabb frontális vonalat állítana föl a Dunáig, hátával az erdős, utakkal és szakadékokkal keresztülszeldelt hegyeknek támaszkodva, hogy a sereg többi részének a visszavonulását álcázza. (...) Lovasroham lovasrohamot követett. (...) Respektus Vászsa háromszor rohmozott, háromszor verte vissza az ellenséget s verték vissza őt. De az ilyen vitézek mentették meg ezt a napot.”

(Jakov Ignjatovity: Respektus Vászsa

– regény Magyar-jugoszlávTársaság Budapest 1948)

Tavaszi táján szerb gimnazisták tömegei látogatják meg szentendrei szülőházát és szobrát, hiszen érettségi tétel számukra.

TEPLOMTÉR, PETŐFI-SZOBOR

Petőfi Sándor: 15-dik március, 1848
(részlet)

Magyar történet műzsája,
Vésőd soká nyugodott,
Vedd föl azt s örök tábládra
Vésd föl ezt a nagy napot!

Nagyapáink és apáink.
Míg egy század elhaladt,
Nem tevének annyit, mint mink
Huszonnégy óra alatt.

Csattogjatok, csattogjatok,
Gondolatok szárnyai,
Nem vagytok már többé rabok,
Szét szabad már szállani.

Magyar történet műzsája,
Vésd ezeket kövedre,
Az utóvilág tudtára
Ottan álljon örökre.

S te, szivem, ha hozzád férne,
Hogy kevély légy, lehetnél!
E hős ifjúság vezére
Voltam e nagy tetteknél.

Egy ilyen nap vezérsége,
S díjazva van az élet...
Napoleon dicsősége
Teveled sem cserélek!

Petőfi a verset 1848. március 16-án írta.

ARANY JÁNOS UTCA

Arany János költő, tanár, lapszerkesztő, a Kisfaludy Társaság igazgatója, a Magyar Tudományos Akadémia tagja és főtítkára
(Nagyszalonta, 1817. március 2.
– Budapest, 1882. október 22.)

„A legmagyarabb magyar költő, a nemzeti character (később karakter, majd jellem) megteremtője, s egyben képviselője, a nemzeti költészet létrehozója és alapköve, a magyar nyelv mestere (bár itt meg kell jegyezni, hogy nem kedvelte a nyelvörkődést, a nyelv folyamatos és eleven változásában hitt), a magyar költészet virtuóza, a népi és nemzeti szintetizálója... (...) Ő volt az, aki eleve bácsinak született, senki nem tudja elképzelni, hogy volt annyi idős is, mint Petőfi, s hogy valójában csak hat évvel több a lánnglelkű ifjúnál. Aranyt csak űlve tudjuk látni, néha egy margitszigeti vagy városligeti padon, de leginkább talapzaton. A lénye nem szobor-szerű, hanem maga a szobor.”

(Háy János: Kik vagytok ti? Kötelező magyar irodalom.

Európa Könyvkiadó, Budapest, 2019)

RAB RÁBY TÉR

Ráby Mátyás kamarai írnok, hivatalnok
(Pozsony, 1752. szeptember 21. – Strasbourg, 1797 után)

Kalandos élettörténetét Jókai Mór dolgozta fel *Rab Ráby* című regényében, romantikus hőssé nemesítve II. József egyik adminisztrátorát.

ÁBRÁNYI EMIL UTCA

Ifjabb Ábrányi Emil költő, műfordító, újságíró, országgyűlési képviselő
(Pest, 1850. december 30.
– Szentendre, 1920. május 20.)

Id. Ábrányi Kornél zeneszerző és Medre Jozefa fia, ifj. Ábrányi Kornél öccse és id. Ábrányi Emil író unokaöccse. Felesége 1881-től Wein Margit operaénekesnő, fiuk, a zeneszerző-karmester Ábrányi Emil, 1882-ben született. Verseinek nagy hatása volt a századvégi ifjúságra, melyeket a „szerelem, haza és emberiség” ihlettek. Ábrányi Emil 1905 őszén vásárolt meg Szentendrén egy impozáns villát a hozzá tartozó, bő háromholdas parkkal. Az Ábrányi-villa 1955-től 1995-ig a város és a járás szülőotthona volt, a 2000-es évek eleje óta újra magánkézbe került. Az Ábrányi Emilről elnevezett utcában emléktábla jelzi, hogy egykor itt élt a költő.

Születési évéből látszik, hogy ő a szabadságharc utáni nemzedék jeles képviselője, aki kötelességének érezte, hogy minden március 15-én megemlékezzen a pesti forradalomról és a fiatalokról.

*Szabadság napja! Hadd megérnem azt,
hogy a magyar ne küzdjön hasztalan!
Ne kunyoráljon, mint a koldusok,
De követeljen, hogyha joga van!
Hadd halljam azt, hogy tábornagy, s közember
Hazának édes, szép nyelvén beszél!
Hadd lássam azt, hogy minden nagy kaszárnyán
Dicső zászlónkat lengeti a szél!*

Részlet Ábrányi Emil: *Fohász – március tizenötödikén* című verséből.

Megjelent a Szentendre és Vidéke hetilap
1912. március 10-i számában.

(Forrás: Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár)

SZERB TEMETŐ, POPOVICS IVÁN SÍRJA (MARTINOVICS UTCA)

Popovics Iván műfordító, tanár
(Arad, 1870. – Budapest, 1952.)

A szerb származású, latin-görög szakos gimnáziumi, majd főiskolai tanár 1913-ban Szentendrén kötött házasságot Roknics Lyubicával. 1920-ban szerb-horvát tankönyv megírásával bízta meg a budapesti Schenk könyvkiadó. Évenként hosszabb-rövidebb időt töltött Szentendrén, tagja volt a városban működő egyházmegyei iskolaszéknek is. Budapesten halt meg, de Szentendrén, a szerb temetőben van eltemetve, a Roknics család tagjainak sírboltja mellett.

(Forrás: Pethő Zsoltné Németh Erika: *Sírok és temetők Szentendrén.*

Kiadó: D'Sign Kft., Szentendre, 2013)

A szerbek és magyarok egymás mellett élésében nagyon fontos a közvetítés. Ilyen közvetítő szerepet vállalt Popovics Iván, aki Arany János és Petőfi Sándor verseit ültette át szerb nyelvre.

SZTARAVODAI ÚTI KÖZTEMETŐ, PETZELT JÓZSEF SÍRJA

Petzelt József honvédtiszt, mérnök, szakíró, egyetemi tanár
(Weissenkirchen in der Wachau, 1805.
– Szentendre, 1850. augusztus 12.)

Petzelt József Ausztriában, polgári családban született. 1810-től Székesfehérváron élt, 1823-tól katonaként szolgált. Az 1848/49-es szabadságharc idején beállt a nemzetőrségbe, majd honvéd alezredes lett. 1848. december 12-én kinevezték a Hadi Főtanoda aligazgatójává. Petzelt az aradi várőrséggel együtt tette le a fegyvert. A megtorlás őt elkerülte, néhány havi fogság után kegyelmet kapott, de állásától megfosztották, és el kellett hagynia a fővárost. Apósával, Stumm Joannes Christophorus császári és királyi élelmezési biztossal érkezett Szentendrére: 1850 januárjától már ide kérte fizetése folyósítását. A városban kezdett el dolgozni, térképek készítésével foglalkozott, de hamarosan elhunyt ideglázban.

Petzelt József tiszteletére 1977-ben a városban működő Kossuth Lajos Katonai Főiskola a temető dízsírhelyén emelt sírkövet. Azóta minden évben itt rendezik a március 15-i megemlékezéseket. Nevét 1988 óta viseli a szentendrei székhelyű, VSZC Petzelt József Technikum és Szakképző Iskola.

(Forrás: Pethő Zsoltné Németh Erika: *Sírok és temetők Szentendrén.*

Kiadó: D'Sign Kft., Szentendre, 2013)

Rendkívül fontos az az emberi tulajdonság, hogy föl ismerjük azt a pillanatot, amikor ránk van szükség, és csak mi tudjuk elvégezni azt a feladatot. Ezt tette Petzelt József, aki miután megkapta a feladatát, és kinevezték a Hadi Főtanoda aligazgatójává, hallatlan energiával, néhány hónapon belül megszervezte azt, de katonaként úgy vélte, a harcokban fontosabb a részvétele. A honvédsereg tisztjeként az utolsó pillanatig kitartott, az aradi várőrséggel együtt tette le a fegyvert.

VASVÁRI PÁL SZOBRA (DEÁK FERENC UTCA)

Vasvári Pál történész
(szül. Fejér Pál, Búd, 1826. július 14.
– Havasnagyfalu, 1849. július 5. ?)

Vasvári is egyike a márciusi ifjaknak. Húszéves lánglelkű ifjú, tüzes demokrata, aki a korban rendkívül merész gondolatokat fogalmazott meg államról, szabadságjogokról és a nőkérdésről. Írásai romantikus hevületűek, a történelmet a „szépirodalom egyik szakmájaként” művelte. *„Magunk között pedig teremtsünk egyetértést, összeforrást, testvériséget; mert az ember csak addig kicsiny, míg egyedül van. Ha másokkal egyesül, akkor az ember nagy, hatalmas és az egeket is képes ostromolni, miként az őskor gigászai.”* A szabadságharc kitörésekor szabadcsapatot szervezett, becsülettel teljesítette a kötelességét, a román népfelkelőkkel vívott csatában hősi halált halt.

DEÁK FERENC UTCA

Kehidai **Deák Ferenc Antal** magyar politikus, jogász, táblabíró, államférfi, országgyűlési képviselő és a Batthyány-kormány igazságügy-minisztere
(Sőjtör, 1803. október 17.
– Budapest, 1876. január 28.)

A haza bölcse, a nemzet prókátora (ügyvédje) annak ellenére lett gazdag érzelemlágyú, kiegyensúlyozott személyiség, hogy születése az édesanyja életébe került. Ezért apja elfordult tőle, és a testvérei nevelték fel. Miután eladta zalai birtokait 1854-ben, és Pesten az Angol Királynő Szállóba költözött, füstfelhőbe burkolózva, „vigyázva” a szívbetegségére, nyitva állt az ajtaja mindenki előtt, akinek jogi vagy politikai tanácsra volt szüksége. Soha nem nősült meg, agglegény maradt, idős korában gyámleányának, Vörösmarty Ilonának és családjának a szeretetét élvezhette.

Deák dunántúli hithű katolikus volt, első nyilvános fellépésében is a vallásszabadság ügyét képviselte. Az országos politikába az 1830-as években került. Németül remekül tudott, elsősorban ezek az olvasmányai segítették a magyar történelmi jog változtatására tett reformjavaslatait. Meggyőződése volt, hogy a *„tulajdon és a szabadság azon édes kötelékek, melyek a polgárt legszorosabban kötik hazájának sorsához.”* Igazi háttérember volt, kevesen tudják, az 1848. március 3-ai Ellenzéki Nyilatkozat végleges szövegét is ő fogalmazta meg, és ha úgy látta, a kínálkozó helyzet nem illik az egyéniségéhez, visszavonult. Annak ellenére, hogy a kiegyezéshez vezető utat ő jelölte ki, maga helyett Andrassy Gyulát ajánlotta miniszterelnöknek.

(Forrás: Nagy képes millenniumi arcképcsarnok 1999 Rubicon-Aquila-Könyvek)

SZÉCHENYI ISTVÁN TÉR

Gróf sárvárfelsővidéki **Széchenyi István** politikus, császári és királyi kamarás, író, polihisztor, közgazdász, a Batthyány-kormány közlekedési minisztere, „a legnagyobb magyar” (Bécs, 1791. szeptember 21. – Döbling, 1860. április 8.)

Micsoda hihetetlenül érdekes személyiség, ma is ugyanúgy a bálványok közé tartozna, mint kétszáz évvel ezelőtt! Nagyon tudta, hogyan kell felhívni magára a figyelmet: rózsaszín frakkjában ma is megbámulnák, máskor akrobatákat megszégyenítő ügyességgel kelt át az épülő Lánchíd sodronyain Budára és vissza. Felfokozott aktivitás jellemezte egész felnőttkorában, három tevékeny embernek is sok lett volna mindaz, amit elvégzett. Nem csoda, hogy élete utolsó tizenkét évét csendben, pihenéssel töltötte. A katonán állapótábol a sakkozási szenvedélye vezette ki, és tért vissza a politika világába. Röpké időre csak, mert a Londonban megjelent politikai röpiratának stílusa elárulta szerzőjét, és a döblingi szanatórium többé nem szolgált számára menedékkül, elpusztította hát önmagát, nehogy újra vérontáshoz vezessen a tevékenysége.

Mitől a legnagyobb magyar? A megnevezést, ami rajta ragadt, annak idején naplójában így kommentálta: *„Kossuth megragad egy alkalmat, hogy a legnagyobb magyarnak nevezzen. Dübörgő, hosszú tetszés. Én nem indulok meg. Később: Kossuthnak, >>Miért emel oly magasra, hol nem tarthatom fel magamat <<.”* Legelső és legkedvesebb műve a Magyar Tudományos Akadémia volt, amelynek alapszabályában rögzítette a tudomány magyar nyelven való művelésének a követelményét. Megszervezte a lóversenysportot és a lótenyésztést, a hazai társas élet első színterét, a Kaszinót; terveket készíttetett a Duna és a Tisza szabályozásához, pártolta és részvénytársaságok szervezésével elindította a vasútépítést, a gőzhajózást, és megteremtette hozzá az Óbudai Hajógyárat, megépítette a Hengermalmot, selyemhernyó tenyésztésbe kezdett, hidat és nemzeti színházat szorgalmazott, letette az alapját a nemzeti sírkertnek. Tovább is van, mondjam még?

(Forrás: Nagy képes millenniumi arcképcsarnok 1999 Rubicon-Aquila-Könyvek)

DAMJANICH UTCA

Damjanich János tábornok
(Staza, 1804. december 8. – Arad, 1849)

Aki valaha is találkozott a robusztus termetű tábornokkal, nem hitte volna, hogy a szülei csenevész testalkata miatt papnak szánták. De ő katona akart lenni, mint az édesapja. Tisztársai rendkívül becsülték, szókimondása, bátorsága és határozottsága miatt. Haynauval még a szabadságharc előtt, itáliai szolgálata alatt szembe került, mert az a magyarokat becsmérelte. Damjanich öntudatosan védelmébe vette a márciusi vívmányokat, mire a gúnyos kérdésre: *„Ön mióta lett magyar?”* – így válaszolt: *„Azóta tábornok úr, amióta föl tudom fogni, hogy aki Magyarországon született, az magyar állampolgár, s köteles Magyarországot hazájának tekinteni, s annak, bármily állásban legyen is, törvényes jogát védelmezni.”* Az 1848 júliusában hazavezényelt Damjanich őrnagyra bízta az újoncok kiképzését, páratlan szigorának következményeként „fehértollas” honvédei minden későbbi csatában elől haladtak, vitézül küzdöttek. Alakja már-már mesehőssé magasztosult, a „rácok rettegett ostora” pályafutása, emberi kiállása példaértékű.

(Forrás: Nagy képes millenniumi arcképcsarnok 1999 Rubicon-Aquila-Könyvek)

KLAPKA UTCA

Klapka György
(Temesvár, 1820. április 7.
– Budapest, 1892. május 17.)

A szabadságharc egyik legfiatalabb tábornoka, képzett katona, aki hihetetlenül gyorsan emelkedett a honvédseregbeli ranglétrán. A védelmi harcokban remekül helytállt, a tavaszi hadjárat tervezésében is jelentős szerepet vállalt, de az ütközetekben kevésbé jeleskedett. 1849 nyarán rábízták Komárom erődjének parancsnokságát, és a 18 ezer főnyi őrség hónapokig tartotta magát. A bevehetetlen erőd birtoklása (ennek építését írja meg Jókai *Az arany ember* című regényében) megérett a császári csapatoknak annyit, hogy a védők szabadon elvonulhattak, és amnesztiát kaptak. Klapka is külföldre távozott, és együttműködött a kossuthi emigrációval. A Klapka-légió kétségbeesett utolsó akciója, a szabadságharc újraindítása érdekében, a felvidéki betörés volt, 1866-ban. A kiegyezés évében Klapka hazatért, és a Deák-párt országgyűlési képviselője lett. Nem nagy jólétben, de megelégedetten töltötte be haláláig a honvédegyletek elnöki tisztségét.

(Forrás: Magyarország története 14. Hermann Róbert: Forradalom és szabadságharc 1848-1849, Kossuth Kiadó 2009)

TÖRÖK IGNÁC UTCA

Török Ignác honvéd vezérőrnagy
(Gödöllő, 1795. június 23. – Arad, 1849. október 6.)

Görgei Artúr és Klapka György tanára volt a hadiakadémián, hadmérnökként erődítésmérettel foglalkozott. A szabadságharc elején Komáromban szolgált, és mivel az erőd parancsnoka átállásra készült, lemondásra kényszerítették, és a legidősebb tiszt – éppen Török Ignác volt az – vette át a parancsnokságot. Buda visszavételénél is fontos feladatot kapott az erődítések lerombolásában, majd az utolsó hetekben Szegeden, a Tisza-parton sáncokat emeltetett. Az aradi vértanúk egyike, akit felakasztottak; a hadbírótság előtt csak annyit mondott: „*Lelkiismeretem felment engem*”.

(Forrás: hu.m.wikipedia.org.)

KŐHEGY, PETŐFI-PIHENŐ

Petőfi Sándor

„*Ő az, aki gyalog bejárta hazánkat, ő az első túrázó, lehetne róla Kéktúra-útvonalat elnevezni, de mégsem lehet, túl sok utat kéne bekekezni, mert más ember kétannyi év alatt sem tudna annyit járni, mint ő.*”

(Háy János: *Kik vagytok ti? Kötelező magyar irodalom.*

Európa Könyvkiadó, Budapest, 2019)

A Petőfi-pihenő Pomáz és Szentendre között, a Kőhegy oldalában, a sárga jelzés mentén található. A legenda szerint Petőfi Sándor erről a helyről csodálta meg a számára „hatalmas” hegyeket, és a bámulatos panorámát, amikor 1845. szeptember 23-án Esztergomba gyalogolva elidőzött itt barátaival, Vahot Imrével és Vachott Sándorral. Látogatásuk emlékére egy 1958-ban emelt kőoszlop őrzi, melyet a Pilis Turista Egyesület Országház Osztálya állíttatott.

Az irodalomtörténet korábbi megállapítása szerint Petőfi a *Hegyen ülök* című versét kőhegyi élményéről írta, de jelenleg zajlik egy irodalmi vita arról, hogy a keletkezési helye egy másik település, Szalkszentmárton.

(A kőhegyi túra hossza kb. 4,5 km, a szintkülönbség 200 méter. Nagyjából két óra alatt meg lehet tenni az utat, amelynek kisgyerekekkel is nekivághatunk. A Kőhegyi Cibulka János Menedékház előtt található padoknál és asztaloknál megpihenhetünk útközben.)

IRÁNYI DÁNIEL UTCA

Irányi Dániel a márciusi ifjak egyike, politikus, publicista (született: Halbschuh Dániel, Toporc, 1822. február 24. – Nyíregyháza, 1892. november 2.)

Ki a magyar? Aki annak tartja magát. A Halbschuh Dániel néven született író szepességi szászként asszimilálódott a többségi nemzetbe. Eperjesen, Késmárkon és Rozsnyón járt iskolába, s 1844-ben költözött Pestre, ahol egyike lett a város legkeresettebb ügyvédeknek. Igazságérzete és fiatalos lendülete sodorta őt a márciusi ifjak közé. Jelentős szerepe volt a március 15-i eseményekben. Nyelvtudását és elkötelezettségét diplomáciai szolgálatban bizonyította. A szabadságharc bukása után csatlakozott a kossuthi emigrációhoz, később Párizsban lett újságíró. Elég nehezen élt meg mindebből, kényszerűségből angolt, latint és németet is tanított. Kellemes társasági ember volt, első írásai egy francia szerzőtárral közösen még Párizsban jelentek meg: *Női jellemvonások a szabadságharc idejéből*. Csak a kiegyezés után tért haza, bekapcsolódott újra a politikába, és országgyűlési képviselő lett, ahol azok közé tartozott, akiknek adtak a szavára. Szónoklatai gyakran fordították meg a parlamenti közhangulatot. Az a ritka ember, aki hű tudott maradni ifjúkora eszményeihez.

Az országban összesen nyolc helyen van Irányi Dánielről elnevezett utca, köztük Szentendrén is.

(Forrás: hu.m.wikipedia.org.)